

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA ALT İŞVEREN KAVRAMI

M.Zafer ERDOĞAN
Yargıtay 10.Hukuk Dairesi Üyesi

1- Genel olarak:

Alt İşveren konusu 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 87. maddesinde düzenlenmiştir.

Maddenin 2.fıkrasında yer alan tanıma göre, "Bir işte veya bir işin bölümü veya eklentilerinde işverenden iş alan ve kendi adına sigortalı çalıştıran üçüncü kişiye aracı denir" Uygulama ve doktrinde asıl işverenle olan ilişkiyi belirginleştirmek amacıyla yasanın "aracı" olarak adlandırdığı kişiye "alt işveren" denilmektedir¹ 87. maddeye paralel hüküm içeren 1475 Sayılı İş Kanununun 1.maddesinde ise herhangi bir tanım yapılmamakla birlikte alt işverenden "diğer bir işveren" olarak sözedildiğini görmekteyiz.

Mevzuat, yargı kararları ve doktrinde kavram, taşeron, alt müteahhit, alt ismarlanan, aracı ve tali işveren olarak adlandırılmakta ise de "alt işveren" teriminin en uygun tanımlama olduğunu düşünmekteyiz.

İşverenler mal ve hizmet üretiminde uzmanlaşmaya giderek daha az maliyetle daha kaliteli ürün elde etmek üzere, yürüttükleri işlerin bir kısmını başka işverenlere gördürmektedirler. Çalışma hayatında ortaya çıkan bu ihtiyacı karşılamak ve sigortalı ile onun yasal halefi durumundaki Sosyal Sigortalar Kurumunun haklarını güvence altına almak üzere 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 87. maddesi ile böyle bir düzenleme yapılmıştır. Uygulamada daha çok taşıma, temizlik, inşaat ve ayrı bir uzmanlık isteyen yardımcı iş niteliğindeki işlerde asıl işveren - alt işveren ilişkisine rastlamaktayız.²

¹ Güzel/Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, 8. Bası 2002, S.126

² Talat Canbolat, Türk İş Hukukunda Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkileri, İst.1992 S.12

Hemen belirtelim ki asıl işverenle alt işveren arasındaki ilişki bir sözleşmeye dayanmakla birlikte, bunun hizmet sözleşmesi olmadığı tartışmasıdır. Bir başka ifade ile alt işveren asıl işverenin sigortalısı değildir. Çoğunlukla eser (istisna) sözleşmesi şeklinde ortaya çıkmakla birlikte bu ilişki taşıma ve kira sözleşmelerine de dayanabilir.

Asıl işveren ile alt işveren arasındaki ilişkiyi hukuki yönden nitelendirirken, tarafların bu sözleşmeyi nitelendiriş biçimine ya da sözleşmedeki bir takım ifade ve hükümlere bakarak sonuca ulaşmak çok defa yanıltıcı olabilir.

Özellikle asıl işveren durumundaki kişiler 506 Sayılı Kanunun işverene yüklediği sorumluluklardan kurtulmak amacıyla sözleşmede asıl amacı gizleyen yanıltıcı ifadeler kullanarak 87. maddenin kapsamı dışında kalmak isteyebilirler. Yargıtay her somut olayın özelliğine göre ortaya koyduğu bir takım ölçülerle muvazaa ve Kanuna karşı hile kavramı üzerinde durmaktadır. Özellikle, alt işveren olarak gösterilen kişinin asıl işverenin sigortalısı olduğu veya alt işverenin işinde çalışan sigortalıların asıl işverenin sigortalısı olarak Kuruma bildirildiği ve gerek primlerin yatırılması ve gerekse 506 Sayılı Kanunun yüklediği sair yükümlülüklerin asıl işveren olarak gösterilen kişi tarafından yerine getirildiği, alt işverenin, gördüğü işle ilgili olarak mali kaynak, malzeme, personel, organizasyon, sigortalıları işe alma veya işten çıkarma gibi konularda hiçbir imkan, hak ve yetkiye sahip olmadığı hallerde muvazaanın varlığından söz edilebilir.

2- Alt işverenin tanımı:

Yukarıda belirttiğimiz gibi, yasa koyucu 506 Sayılı Kanunun 87. maddesinde "aracı" olarak adlandırdığı alt işverenin tanımını yapmıştır. Kavramla ilgili olarak doktrinde ise farklı tanımların yapıldığını görmekteyiz.

Kavram üzerinde durmak gerekirse, alt işveren, kendi adına sigortalı çalıştıran ve bu yönüyle 506 Sayılı Kanunun 4. maddesi anlamında "işveren" sıfatını taşıyan gerçek veya tüzel kişidir. Alt işvereni asıl işverenden ayıran en önemli özellik ise, alt işverenin bağımsız bir işveren olmayıp, asıl işverenden aldığı bir işi yapıyor olmasıdır. Böylece alt işverenin kendi adına sigortalı çalıştırması onun "işveren" niteliğini, bu sigortalıları kendine ait bağımsız işinde değil de, asıl işverene ait işte veya bölüm veya eklentilerinde çalıştırması da bu işverenlik sıfatının ikincil (=tali) nitelikte oluşunu ortaya koymaktadır³.

Alt işveren kavramının yasal tanımından çıkan unsurları açıklamadan önce, konunun bütününe ışık tutması bakımından 87. madde ile asıl işverene yüklenen sorumluluğun gerekçesi üzerinde durmak istiyorum.

³ Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, 1977. S. 703

Kamu-İş; C: 7, S: 3/2004

İşveren 506. Sayılı Kanunun 2. maddesinde belirtilen sigortalıları çalıştırmaya başladığı anda kendisiyle Sosyal Sigortalar Kurumu ve sigortalı arasında zorunlu olarak bir tür Kamu hukuku borç ilişkisi olan sosyal sigorta ilişkisi kurulur.⁴ Bu ilişkinin tarafı olmakla işveren,yürüttüğü iş dolayısıyla 506 Sayılı Kanunun kendisine yüklediği ödevlerden dolayı Kuruma ve sigortalıya karşı sorumlu olup, işin bir kısmını başka bir işverene gördürerek bu sorumluluktan kurtulamaz.

İş ve işyeri kavramlarıyla sınırlı olan bu sorumluluğun içinde, asıl işverene bağlı olarak aynı işte kendi adına sigortalı çalıştırarak alt işveren sıfatını kazanan kişiye yasayla yüklenen ödevlerden doğan sorumluluğun da bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Öte yandan alt işverenler genellikle teknik ve mali bakımından asıl işverenden daha zayıf durumda bulunmaları ve sık sık işyeri değiştirmeleri nedeniyle bu işlerde çalışan sigortalıların ve Kurumun haklarını korumak üzere böyle bir düzenlemeye gidildiği bilinmektedir.

3- Alt işveren tanımının unsurları:

506 Sayılı Kanunun 87/2.maddesinde tanımı yapılan alt işverenin varlığı için aşağıdaki unsurların birlikte bulunması gerekir.

- a. Asıl işveren
- b. Alt işveren
- c. Alt işverenin asıl işverene ait bir işte veya işin bölüm veya eklentilerinde asıl işverenden iş alması
- d. Alt işverenin işini yürüttüğü yerin asıl işverenin işyeri olması

Şimdi sırasıyla bu unsurları açıklayalım:

a- Asıl işveren:

506 Sayılı Kanunun 4.ve 5.maddelerinde yapılan tanımlara göre, gerçek veya tüzel kişi belli bir amaç doğrultusunda yapmayı düşündüğü iş için sigortalı çalıştırmaya başladığı anda 506 Sayılı Kanun anlamında kendisi "işveren" işini gördüğü yer "işyeri" sıfatını kazanır. Hemen belirtelim ki, buradaki "iş" kavramını herhangi bir iş değil 506 Sayılı Kanun kapsamına giren iş olarak anlamak gerekir. İşveren şayet bu işte veya işin bölüm veya eklentilerinde kendi adına sigortalı çalıştıran bir başkasına iş veriyorsa, 87.madde anlamında kendisi asıl işveren işi

⁴ Can Tuncay,Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 10.Bası,2002 S.131

alan kişi de alt işveren (=aracı) sıfatını kazanır. Şu halde, asıl işveren o işte hizmet sözleşmesi ile kendisine bağlı olarak sigortalı çalıştırmıyorsa 506 Sayılı Kanunun 4. maddesi kapsamında "işveren" sıfatını kazanamadığından işin bir kısmını verdiği kişinin de alt işverenliğinden söz edilemez. Bu nedenle arsasına bina yaptırmak üzere bir müteahhit ile sözleşme yapan arsa sahibi yapım işinde kendisi sigortalı çalıştırmadığı için 87.madde anlamında işveren olmadığı gibi işi alan müteahhit de alt işveren değil bağımsız işverendir. İşin tamamen veya bölüm bölüm verilmesi bu durumu değiştirmez. Biraz önce verdiğimiz örneğe dönersek, arsa sahibi yaptıracığı binanın ilk iki katını bir müteahhide, geri kalanını bir başka müteahhide verse, ya da binanın kaba inşaatını bir müteahhide, sıva, elektrik ve kalorifer gibi sair işlerini ayrı ayrı kişilere vermiş olsa kendisi o işte sigortalı çalıştırmadığı sürece işveren sıfatını kazanmaz⁵ "Yargıtay bir kararında⁶ Evin çatısının onarım işini alan kişi ile ev sahibi arasında asıl işveren alt işveren ilişkisinin bulunmadığına karar vermiştir. Söz konusu kararın gerekçesinde isabetli olarak, davalılarından (S)nin mülkiyeti kendisine ait olan evin çatı onarım işini, diğer davalı (M) ye verdiğini (M)nin sigortalısının işkzası sonucu ölmesinde, işi anahtar teslimi şeklinde istisna akdiyle (M)ye veren (S)nin işveren sıfatının bulunmadığı ve bu nedenle iş kazasından sorumlu tutulamayacağı ifade edilmiştir.

Bu konu ile ilgili olarak 10. Hukuk Dairesinin 28.12.1987 Tarih ve 1987/7139 – 7547 sayılı bir başka kararına da değinmek istiyorum. Davacı Polsaş A.Ş.nin Sosyal Sigortalar Kurumuna prim borcundan sorumlu olmadığına tespitine ilişkin davada mahkeme talebin kabulüne karar vermiş, Daire ise davacı şirket ile Alantaş Ltd.Şti. arasındaki hukuki bağın asıl işveren - alt işveren ilişkisi olduğunu kabul edip, davacının prim borcundan sorumlu olması gerektiği sonucuna vararak hükmü bozmuştur. Oysa olayın özelliğine göre, davacının bütünüyle işyerini Alantaş Ltd.Şti.ne devrettiği ve bu işyerinde sigortalı çalıştırmadığı ve bu sebeple taraflar arasında 506 Sayılı Kanunun 87.maddesine uygun bir hukuki ilişkinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kanaatimce davacı şirketin prim borcundan sorumlu tutulmaması gerekir. Nitekim, Bozma kararı doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir.⁷

⁵ HGK'nun 24.05.1995 Tarih ve 1995/273 –548 Sayılı Kararına göre;"Kendisi işin bir bölümünde bizzat işçi çalıştırmayıp işi bölerek ihale suretiyle muhtelif kişilere veren iş sahibi asıl işveren değildir.

⁶ 10.H.D.30.04.1998,2350/3215 Sayılı Karar. Aynı Daire 20.01.1997 tarih ve 70/29 Sayılı bir başka kararında da,evin üzerine yaptırdığı ilave katın ikmal işlerini götürü usulde alan müteahhidi alt işveren kabul etmediği için ev sahibi hakkındaki tazminat davasının reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

⁷ Yargıtay'ın 1987 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi,Basisen,1989 adlı kitabın 269-273 sayfalarında Tebliğ sahibi Ali Güzel,293 –296 sayfalarında Kemal Oğuzman, 296 -298 sayfalarında Nuri Çelik kararın isabetsiz olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca Bknz.Coskun Saraç,İşverenin prim ödeme yükümlülüğü,1998,S.23

Kamu-İş; C: 7, S: 3/2004

Şunu da belirtelim ki, sigortalı çalıştırmadan tek başına iş yapan kimse, bu işin bir kısmını kendi adına o işte sigortalı çalıştıran bir başka kişiye verse, kendisi işveren sıfatını kazanmadığı için ondan iş alan kişi de 87.madde anlamında alt işveren olarak nitelendirilemez.

b- Alt işveren:

87.maddedeki tanımdan açıkça anlaşıldığına göre alt işverenin,asıl işveren tarafından yürütülen işin bir kısmını üstlenmesi ve bu işte kendi adına sigortalı çalıştırması zorunludur.Doktrinde görüşbirliği ile dile getirilen bu husus⁸ pek çok yargı kararına da yansiyarak istikrar kazanmıştır.Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.04.1977 tarih ve 1977/1033 – 377 Sayılı Kararı olayda sözü edilen kişilerin kendi adlarına işçi çalıştırmadıkları anlaşılma aracı olarak nitelendirilmeleri olasılığı bulunmadığı şeklindedir.

Dikkat edilecek olursa, 87.madde yönünden,hem asıl işverenin hem de alt işverenin aynı işte kendi adlarına sigortalı çalıştırmaları gerekmektedir.

Bu nedenle,asıl işverenden aldığı işte sigortalı çalıştırmayıp tek başına işi yürüten kişi alt işveren olarak nitelendirilemez.Bu kişinin başka işlerde sigortalı çalıştırması ise sonucu değiştirmez.

İşveren, belli bir amaçla iş gören ve bu işte hizmet akdi ile sigortalı çalıştıran gerçek veya tüzel kişidir.Buradaki amaç, o işin görülmesi ile elde edilmek istenen sonuçtur. "İş" ise o amaca yönelik olarak işyerinde yürütülen her türlü çalışmadır.

Alt işverenin,sigortalı çalıştırmak suretiyle işveren sıfatına sahip olması yanında, bu sigortalıları kendisine ait bağımsız bir işte değil, bir başka işverenden aldığı işte çalıştırması gerekir.

C- Alt İşverenin,asıl işverene ait bir işte veya onun bölüm veya eklentilerinde iş alması:

506 Sayılı Kanununun 87.maddesi "Bir işte veya bir işin bölüm veya eklentilerinde işverenden iş almaktan" söz ettiğine göre, bu ifadede yer alan, iş, işin bölümü ve işin eklentisi kavramlarının ne anlama geldiğinin açıklanması gerekir.

⁸ Bknz.M.Çenberci aynı eser S.705,Güzel/Okur, aynı eser, S.127, Can Tuncay,aynı eser,S.207, Talat Canbolat,aynı eser,S.29,Resul Aslanköylü Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu,2003,S.885,Ünal Narmanlıoğlu,İş Hukuku, Ferdi İş İlişkileri,1988,C.1.S.112 Osman Güven Çankaya,Türk İş Hukukunda Alt İşveren Kavramı,Uygulamada Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkilerinden Doğan Bazı Sorunlar,Kamu-İş Dergisi 2002,S.17

Kamu-İş; C: 7, S: 3/2004

Hemen belirtelim ki, 1475 Sayılı Kanunun benzer düzenlemeyi içeren 1/5 maddesinde "...işin bir bölümünde veya eklentisinde" denildiği halde 87. maddede bundan farklı olarak "Bir işte veya işin bölümünde veya eklentisinde" şeklindeki sıralamaya daha kapsamlı bir çerçeve çizildiğini görüyoruz.

Şimdi maddede yer alan bu kavramların üzerinde duralım.

aa- Bir işte iş almak:

Alt işveren sigortalılarını asıl işverenin işinde çalıştırmalıdır. Buradaki iş, 506 Sayılı Kanunun 5. maddesine göre işyerinde yürütülen ve uygulama alanı itibarıyla işin belli bir bölüm veya eklentisi ile sınırlandırılmayan çalışmalardır. Bir yemek fabrikasında asıl işverenin sigortalılarına yardım etmek üzere alt işverene bağlı olarak çalışan sigortalılar asıl işverenin işinde çalışmış olmakta, alt işveren de böylece asıl işverenden iş almış olmaktadır. Metindeki bu ifadeden alt işverenin yalnız bölüm veya eklentide değil, doğrudan doğruya işte sigortalı çalıştırabilmesinin mümkün olduğu sonucu çıkarılabilir.

bb- İşin bölümünde iş almak:

İşin kapsam ve niteliği çok defa işyerinde belli bölümlerin oluşturulmasını zorunlu kılar. "Bölüm" tabiri değişik ürün çeşitlerinin üretildiği yerleri ifade edebileceği gibi aynı ürünün değişik üretim aşamalarını da ifade edebilir. Mesela bir konfeksiyon fabrikasında, bayan kıyafetleri üretimi yapılan kısım işin ayrı bir bölümü olduğu gibi tüm konfeksiyon ürünlerinin ütülendiği yada paketlenildiği kısımlarda işin ayrı bölümü olarak kabul edilebilir.

cc- İşin eklentisinde iş almak

506 Sayılı Kanunun 5/2. maddesinde "eklenti" kavramı açıklanmıştır. Madde metninden "Dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler" şeklindeki ifadenin sınırlayıcı olmadığını anlıyoruz. Eklentide görülen iş, asıl işle ilgili olan ve ona yardımcı olan işlerdir.

O nedenle dokuma fabrikasının girişine yaptırılacak bekçi kulübesi inşaatının yada su ihtiyacını karşılamak üzere fabrikanın avlusunda açtırılacak su kuyusu yapım işinin dokuma işinden farklı nitelikte işler olduğu ve bu işleri yüklenen kişilerin dokuma işverenin alt işvereni sayılmasının mümkün olmadığı düşüncesindeyiz. Bekçi kulübesi veya su kuyusu inşaatı bitip, hizmete açıldıktan sonra ise o yerlerin işin bir eklentisi olarak işyerine dahil olacağı kabul edilmelidir.⁹

⁹ Aksi yöndeki görüş için Bknz. T. Canbolat aynı eser, S. 26-27

Alt işverenin gördüğü iş, asıl işveren tarafından yürütülen işten veya onun bölüm veya eklentilerinden alınmış olmalıdır. Bir başka ifade ile her iki işverenin aynı işte sigortalı çalıştırması gerekir. Gerçekten asıl işverenden alınan iş onun sigortalı çalıştırdığı işe göre ayrı ve bağımsız nitelik taşımaktaysa, özellikle alınan işin görüldüğü yer ayrı ve bağımsız bir işyeri olarak alanın adına tescil edilmiş ise, işi alan kimse alt işveren değildir.¹⁰ Burada asıl olan her iki işin yürütümünde güdülen temel amaçtır. İşyeri tescili ise, bu amacı belirlemede yol gösterici delil niteliği taşır.

Hakim, önüne gelen davada 87.madde şartlarının varlığına ilişkin uyumsuzluğu çözerken alt işveren konumundaki kişinin yaptığı işin, diğeri tarafından yapılan işin bir parçası olup olmadığını araştırmalıdır. Bu hususta söz konusu işlerin yöneldiği amaçlar tayin edici rol oynar. Mesela bir dokuma fabrikasında yaptırılacak ilave bina inşaatı işi dokuma işinin bir parçası değildir. Fakat aynı fabrikadaki iplik boyama, temizlik, personele yemek verme veya taşıma işleri asıl iş olan dokuma işini tamamlayan ve ona yardımcı olan işlerdir.¹¹ Farklı düşünen bazı yazarlar ise buradaki amaç kavramını geniş yorumlamak eğilimindedirler.¹² Buna göre, alt işverenin üstlendiği işler asıl işin bir bölümü olabileceği gibi buna yardımcı nitelikte işler veya işyerinde yapılan herhangi bir iş de olabilir. O halde, dokuma fabrikasında yaptırılmakta olan ek bina inşaat işi alt işverenlik işidir. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Zira işin niteliği ve yürütümü bakımından dokuma işinden tamamen farklı olan ek inşaat işinde sigortalı çalıştırmayan dokuma işverenin 87.madde kapsamında asıl işveren olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Nitekim, Yargıtay 10.Hukuk Dairesi 22.02.1998 Tarih ve 98/238–3542 Sayılı Kararında metal fabrikasında, yaptırılmakta olan ek bina inşaat işini metal üretim işinden bağımsız ve ayrı bir iş niteliğinde görerek, inşaat işini alan kişinin alt işveren olmadığı sonucuna varmıştır. Bir başka davada ise Hukuk Genel Kurulu çimento fabrikasına ait makinelerin ihale ile bakım ve onarımını üstlenen kişiyi çimento işverenin alt işvereni saymamıştır.¹³ 10.Hukuk Dairesi aynı doğrultudaki bir başka kararında da, (B)Motorlu Vasıtalar Tic.ve Sanayi A.Ş.ye ait ilave inşaat işini anahtar teslimi alan kişi ile A.Ş. arasındaki ilişkiyi şirketin gördüğü asıl işin bir

¹⁰ M.Cenberci, aynı eser S.704

¹¹ Kemal Oğuzman, Hukuki Yönden İşçi-İşveren ilişkileri c.1, 4. Bası, S.11-12, (Yazar bu görüşünü Yargıtayın 1987 yılı İş Hukuk Kararlarının Değerlendirilmesi Seminerinde de tekrar etmiştir. Basisen, 1989 S.295) Aynı doğrultudaki görüşler için ayrıca Bknz. M. Cenberci, aynı eser, 704, Can Tuncay, aynı eser, S. 207, Resul Aslanköylü, aynı eser, 2003, S. 883, Fevzi Şahlanan İş Hukuku Dergisi, C II, 1992, S. 325 vd.

¹² Bknz. Münir Ekonomi, Asıl işveren Alt işveren ilişkileri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Tekstil işveren, Eylül-1991, S.5-12, Nuri Çelik, Türk İş Hukukunda Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinden Doğan Bazı Uygulama Sorunları, Kamu İş 1993, S.163-178

¹³ HGK'nun 29.04.1998 Tarih ve 1998/307 – 312 S.kararı

kısının devri söz konusu olmadığından asıl işveren-alt işveren ilişkisi olarak kabul etmemiş ve A.Ş.in inşaatta meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulamayacağı sonucuna varmıştır.¹⁴

21.HD. de 23.01.1996 tarih ve 1995/7018–1996/128 Sayılı Kararında Lunapark İşletmeciliği işyerinde, çatı onarım işini alan işverene tabi sigortalının ölümünden Lunapark işletmecisinin sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir.

Oysa,10.H.D.nin 13.09.2001 tarih ve 4151/5593 kararında ise,farklı bir sonuca ulaşılarak davacı (...) İşletme Müdürlüğü ile (...) Temizlik Şirketi arasında davacıya ait işyerinin temizliği için yapılan sözleşmenin 87.madde kapsamında görülmediği,bu işin bağımsız nitelikte bir iş olduğu kabul edilmiştir.

Söz konusu kararın doktrinde haklı olarak eleştirildiğini görmekteyiz.¹⁵ Öte yandan 21.HD. 04.07.2000 Tarih ve 4059/5362 Sayılı ve 10.07.2001 Tarih ve 2001/5295–5527 Sayılı kararlarında, işyerinin temizliğini alan kişiyi alt işveren kabul ettiği halde 22.02.2001 tarih ve 2001/1316–1442 Sayılı bir başka kararında ise yukarıda verdiğimiz kararlarıyla çelişir şekilde ve bizce hatalı olarak, işi Bisküvi üretmek olan (...) A.Ş.nin ürettiği malların pazarlama,taahhüt, un imali boşaltma yükleme ve temizlik gibi işlerini alan (...) Ltd.Şirketini bağımsız işveren kabul etmiştir. Oysa sayılan bütün bu işler Bisküvi Üretiminin bir bölümünü teşkil ettiğinden aradaki ilişkinin 87.maddeye dayandığı sonucuna varılabilir.

Son olarak 10.H.D.nin bir kararına değinmek istiyorum:

(C) A.Ş.ne ait Adana'da yapılmakta olan Ticaret Merkezi inşaat işi "projelendirme ve şantiye yönetimi" sözleşmesiyle (E)Ltd. Şirketine verilmiş, söz konusu limited şirkette inşaat işinin bir kısmı olan "su izolasyonu" işini (M)Ltd.Şti.ne devretmiştir. İş kazasına uğrayan(M)Ltd. Şirketinin sigortalısına yapılan harcamalardan doğan Kurum zararının rücu tahsili için davacı Kurum bu üç şirketi 506 Sayılı Kanunun 26 ve 87. maddesinde göre dava etmiş mahkeme, ihale makamı oldukları gerekçesiyle davalı (C)A.Ş.ile (E)Ltd.Ş.hakkındaki davayı reddetmiştir.

Oy çokluğu ile çıkan bozma kararında (C)A.Ş.nin asıl işinin "Ticaret merkezi inşaatı" olduğu,bu nedenle asıl işveren sıfatını taşıdığı, inşaatı yapmakla yetkili kıldığı (E) Ltd.

Şirketinin ise aradaki ilişki vekillik sözleşmesine dayandığından işveren vekili olduğu, A.Ş.ile (M)Ltd.Ş.arasındaki ilişkinin ise 87.madde kapsamında asıl

¹⁴ 10.HD.31.10.1995,1995/9048 – 9103. Benzer nitelikteki kararlar için Bknz. 21.HD.04.07.1995, 1995/2660 – 3844,10.HD. 08.11.1994 – 1992/8835 – 94/13413

¹⁵ Fatih Uşan, Asıl işverenin alt işverenin Sosyal Sigortalar Kanunundan Doğan Borçlarından Sorumluluğu (Karar incelemesi) Kamu-İş Dergisi Cilt.7 2002 Sayı:1 S.81-91, Okur/Güzel, aynı eser, S.127(Dipnot)

işveren-taşeron ilişkisi olduğu ve asıl işveren sıfatıyla (C) A.Ş'nin taşeronunun kusurundan sorumlu olduğu gerekçesiyle karar bozulmuştur.

Tarafımızdan yazılan karşı oy yazısında ise şu görüşlere yer verilmiştir:“ Davalı (C)A.Ş'nin asıl işi inşaatçılık değil hipermarketçiliktir.Yani tüketim malları ticaretidir.Olay hipermarket inşaatı sırasında meydana gelmiştir.Bu iş(c)A.Ş'nin faaliyet alanına giren bir iş olmadığına ve inşaatın proje ve şantiye yönetim işi anahtar teslimi suretiyle (E)Ltd.Şirketine ihale edildiğine göre,A.Ş. 506 Sayılı Kanununun 87. maddesi anlamında asıl işveren değil ihale makamıdır.Bu sebeple sorumlu değildir.”

Gerçekten, inşaat işini “projelendirme ve şantiye yönetimi” sözleşmesiyle anahtar teslimi suretiyle (E)ltd. Şirketine veren (C)A.Ş. uluslararası düzeyde isim yapmış mağazalar zinciriyle tüketim malları ticareti yapan bir firmadır. Olayda İnşaat işi yapması söz konusu değildir. Hal böyle olunca A.Ş'nin ihale makamı, (E) Ltd. Şirketinin asıl işveren ve (M)Ltd. Şirketinin ise alt işveren olduğunun kabulü gerekir.

Üzerinde durulması gereken bir başka konu da,asıl işverenin sorumluluğu alt işverenin kendisinden aldığı işte çalıştırdığı sigortalılar ile sınırlıdır. 1475 Sayılı Kanunun aynı konuyu düzenleyen 1. maddesinde alt işverenin sigortalılarını “münhasıran” asıl işverene ait işyerinde çalıştırması şart koşulduğu halde 87. maddede böyle bir ifade mevcut olmadığından alt işveren asıl işverenden aldığı işin dışındaki işlerde de sigortalı çalıştırabilir. Bu durum onun alt işveren sıfatını ortadan kaldırmaz. Ancak tekrar belirtelim ki asıl işveren alt işverenin başka işlerde çalışan sigortalılarından sorumlu değildir.

4- Alt işverenin işini yürüttüğü yer asıl işverenin işyeri olmalıdır.

Asıl işverenin 87.maddeye göre sorumluluğu için alt işverenin devraldığı işi asıl işverene ait işyerinde yapması gerekir.“Örneğin fason imalat biçiminde bir işverenden iş alarak bu işi kendi işyerinde yapan kişiyle işveren arasında bir işveren-alt işveren ilişkisi yoktur.¹⁶

87.maddede açıkça işyerinden söz edilmemiş ise de,asıl işverenden işin bir kısmı yada bölüm veya eklentisinde iş alındığına göre 506 Sayılı Kanununun 5.maddesi hükmü de gözönünde tutularak bunun asıl işin yürütüldüğü işyerinde görülmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır. Yukarıda verdiğimiz örnekte, bayan kıyafetleri üretilen bölümdeki işi alan kimsenin alt işveren olduğunu belirtmiştik. Zira bu iş, asıl işverenin işyerinde görülmektedir. Aynı fabrikaya sipariş üzerine bayan şapkası üreten işveren ise, işi kendisine ait işyerinde yaptığı için bağımsız işveren olup, konfeksiyon işverenin alt işvereni değildir.

¹⁶ Fevzi Şahlanan,aynı eser,S.325 ve devamı

5- Asıl İşverenin Sorumluluğu

Alt işveren bir başkasının işinde de olsa kendi adına sigortalı çalıştırdığı için 506 Sayılı Kanununun 4. maddesi gereğince işveren niteliğini taşır ve Kanunun işverene yüklediği bütün ödevlerden bağımsız bir işveren gibi sorumludur. Bunlar sigortalı işe giriş bildirgesi, işyeri bildirgesi, aylık sigorta primleri bildirgesi, 4 aylık sigorta primleri bordrosu, verilmesi, gerekli kayıt ve defterlerin tutulması, yasanın öngördüğü hallerde sigortalıyı işe başlatmadan önce sağlık raporu alınması, sigortalıların sağlığı ve işgüvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerinin öngördüğü tedbirlerin alınması, işkazasına uğrayan sigortalıya Kurumca işe elkonuluncaya kadar gerekli sağlık yardımlarının yapılması, işkazası ve meslek hastalığının Kuruma bildirilmesi, işkazası bildiriminde geçeğe aykırı beyanda bulunulmaması, primlerin ödenmesi, muayene için belge düzenlenmesi gibi ödevlerdir.

Öte yandan 506 Sayılı Kanununun 87/1 maddesi asıl işverenin sorumluluğunu düzenlemektedir. Buna göre, "... bu Kanunun işverene yüklediği ödevlerden dolayı, aracı olan üçüncü kişi ile birlikte asıl işveren de sorumludur." Kanun koyucu Sosyal Sigorta ilişkisinin tarafları olan Sosyal Sigortalar Kurumu ile sigortalının haklarını teminat almak üzere alt işverenle birlikte asıl işverenin de müteselsilen sorumluluğunu öngörmüş bulunmaktadır. Görüldüğü gibi burada asıl sorumluluk alt işverene aittir. Asıl işveren, ancak alt işverenin sorumlu olduğu durumlarda ve onun sorumluluk alanıyla sınırlı olarak müteselsilen sorumludur.¹⁷ Şu halde, kurum, alt işvereni dava edebileceği gibi asıl işvereni de dava edebilir veya talebini her ikisine birlikte yöneltebilir.

Uygulamada asıl işverenlerin özellikle iş kazalarından doğacak sorumluluklarını bertaraf etmek amacıyla sözleşmeye hükümler koyduklarını görmekteyiz. Hemen belirtelim ki 87. maddede ki düzenleme kamu düzeniyle ilgili olduğundan bu tür hükümler ancak sözleşmenin taraflarını bağlar, Kurum yönünden ise bağlayıcı değildir.

6- Sonuç:

Alt işveren konusu; doktrinde geniş bir tartışma alanı bulan ve uygulamada ise, her somut olayın özelliğine göre zaman zaman farklı kararların verildiği ve içtihat birliğinin tam olarak sağlanamadığı bir konudur.

Kanaatimizce en iyi çözüm, mevcut problemleri ortadan kaldıracak yeni bir yasal düzenlemenin bir an önce hayata geçirilmesidir.

---

¹⁷ M.Cenberci, aynı eser, S.707-708